

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XLII. Promissio ob tugrem causam, nec ante secutum opus vi suâ
obligat, nec post illud.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

gavit. Et sicut venditor, venditione facta, tenetur ex justitia rem à se venditam emptori tradere: quia ad hoc fidem suam obligavit per pactum venditionis, sic & promissor ex justitia tenetur rem promissam promissario præstare: quia ad hoc fidem suam obligavit per pactum promissionis.

463 Hinc sequitur, promissionem, in materia gravi, obligare sub gravi. Quia dum res notabilis, alteri promissa, non præstatur, jus ipsius graviter violatur. Jus quidem illud promissarii non est tam strictum, quam illud quod ex contractu acquiritur oneroso (neque enim jus tam strictum ipsi conferre communiter intendunt promissores, secundum communem hominum apprehensionem) ideòque facilius potest extinguì, v. g. ob ingratitudinem promissarii; est tamen tanti valoris, æstimationisque, quam si ex contractu oneroso nasceretur, ut patet ex jure quod Deus acquirit in corpus v. g. Religiosi, ex voto castitatis; necnon ex dominio quod promissarius acquirit in aureum v. g. sibi promissum, secutà traditione: dominium quippe in aureum illum, licet ex liberali mea promissione acceptum, tanti valoris est, ac si ex venditione illud accepisset.

CAPUT XLII.

Promissio ob turpem causam, nec ante secutum opus vi sua obligat, nec post illud.

464 **D**E promissionibus ob turpem causam tria quærentur. 1º. an obligent promittentem, antequam promissarius posuerit opus turpe, cujus causà promissio facta fuit. 2º. an promittens solvere teneatur rem promissam, postquam promissarius ex parte sua posuit opus turpe, propter quod rem illam ipse promiserat. 3º. an promissarius, posito illo opere, in conscientia retinere possit rem acceptam ex promissione facta ob turpem causam.

465 Antequam respondeam quæstionibus illis, notandum cum Sinnichio in Saule Exrege l. i. cap. 52. quòd quædam licitè promittuntur, v. g. matrimonium, & promissa licitè præstantur; quædam ex adverso illicitè promittuntur, ut occisio innocentis, & illicitè etiam promissa servantur. Quædam iterum licitè promittuntur, sed illicitè præstantur, ut si post promissum licitè matrimonium, ipsius supervenerit impedimentum. Quædam denique illicitè promittuntur, v. g. matrimonium puellæ, si corporis sui copiam fecerit, sed licitè promissa servantur.

466 Notandum 2º. quosdam esse casus, quibus jura promittenti solvere prohibent, quod ob turpem causam promissum est, prohibent etiam promissario retinere quod propter illam datum est, ut dum quis pecuniam promittit, ob beneficium ecclesiasticum si-

Tom. II.

moniacè sibi conferendum. Alios verò esse casus, quibus jura prohibent quidem promittere aliquid ob turpem causam, sed turpi opere perpetrato, non prohibent accipere quod pro eo promissum est; sive quia opus illud Respublica tolerat ad impedienda majora mala, ut meretricium, sive quia jura promissiones illas usquequaque irritas non reddunt, sed solùm quatenus opus turpe antecedit, & ad illud inducunt. Et talis est promissio matrimonii facta puellæ, si corporis sui usum concesserit.

Et lege quidem positivà irritæ sunt omnes promissiones, quæ fiunt de re legibus prohibita, nec tolerata à Republica. De iis namque L. *pacla* Cod. de pactis dicitur: *Pacla qua contra leges, constitutionesque, vel que contra bonos mores sunt, nullam vim habere, indubitati juris est.* Verùm communior sententia tenet, non ideò promissiones omnes ob turpem causam, lege positivà prorsus invalidas decerni, sed solùm ab initio, uti dicitur L. *si plagii* 123. de verbor. obligat. *si plagii* (aliàs *si flagitii*) *faciendi, vel facti causa concepta sit stipulatio, ab initio non valet, quatenus scilicet illud antecedit, & ad illud inducit.* Estque clarum exemplum in promissione matrimonii, ob turpem causam supra dictam.

Dicit itaque communior opinio 1º. promissionem omnem ob turpem causam, sive ob opus malum, ante patratum opus esse invalidam, nec obligare promittentem ad præstandum promissum, uti nec promissarium ad exequendum opus turpe. Ratio est clara: quia impossibile est aliquem obligari ad peccatum. Et si promissarius non obligetur, imò nec præstare possit opus promissum, promissor stare non tenetur promissioni, factæ sub conditione operis illius præstandi: maximè cum in se sit iniqua, & directè inductiva ad peccatum; quam ideò promissor revocare tenetur, ad auferendum scandalum, quod per eam proximo posuit, ad suam, & ipsius ruinam.

Dicit 2º. promissionem ob turpem causam, secuto opere, promissarium obligare ad standum promissioni, si res promissa non sit legibus prohibita, nec promissarius ullà lege prohibetur accipere, quod pro isto opere promissum est.

Probatur ista opinio 1º. quia promissio dandi mercedem meretrici, si det sui copiam, post opus completum, obligat ad dandum, & non repetendum quod datum est, ut patet ex L. 4. §. *sed & quod ff. de condict. ob turpem causam*, ibi: *Sed & quod meretrici datur, repeti non potest. . . . quia licet turpiter accipit, cum sit meretrix, id est accipere non prohibetur pretium prostitutionis suæ, postquam patrata est.* Idque ex doctrina sancti Thomæ procedere videtur etiam in foro conscientie: docet enim 2. 2. q. 32. a. 7.

Ecc 2

quod mulier in conscientia retinere possit acceptum per meretricium (quod non posset, si injustè accepisset) idque probat eadem ratione: *quod enim mulier meretricium exerceat, turpiter agit, & contra legem Dei; sed in eo quod accipit, non injustè agit, nec contra legem.*

470 Et confirmatur ex factò Judæ Patriarchæ, qui, post opus patratum, Genes. 38. narratur solvisse, & misisse Thamar mercedem, quam ipsi sub assumpto meretricio habitu promiserat, ob fornicationem, haud dubiè ratus ad id se teneri. Ipsi enimverò injuriam fecisset, si non solvisset, uti S. Thomas observat in 4. dist. 33. q. 1. a. 2. ad 1.

471 Probatur 2°. quia licet promissio matrimonii, facta puellæ aliàs honestæ, sub hac turpi conditione, quod faceret sui copiam, sed patratum opus non obliget; patrato tamen opere ex parte puellæ, promittentem obligat ad standum promissis, ex communissima Doctorum ferè omnium sententia. Quia (inquiunt) si promissor factæ promissioni non staret, postquam puella ex parte sua implevit conditionem, inter se & illam induceret inæqualitatem, ipsi per consequens faceret injuriam.

472 3°. promissio mercedis, facta Titio, sub conditione laborandi die festo, post laborem, obligat; quia nempe Titius, licet malè fecerit laborando, jus nihilominus acquisivit in mercedem laboris; eoque laborando non fecerit contra justitiam, licet fecerit contra obedientiam, vel religionem. Eadem verò vel similis ratio procedit in meretrice, quæ dando sui copiam similiter non fecit contra justitiam, sed contra castitatem duntaxat.

473 4°. promissio ob turpem causam, licet illicita, non semper est ex toto invalida; nec est ratio dicendi semper esse talem: cum non omnis promissio illicita sit talis, ut probat axioma ab omnibus receptum; *Multa illicita sunt, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem.* cap. ad Apostolicam de regular. Et ista juris regula: *Multa facta tenent, quæ facienda prohibentur.* L. pater furioso ff. de iis qui sunt sui vel alieni. 46. jur. L. tutor. 115. de spons. L. Judex ff. de judic. Enimverò promissio non occidendi Gabaonitas, ipsis facta ab Israëlitis, illicita fuit, tam ob præcipitem temeritatem, & oraculum Domini non consultum, quam quia fuit contra præceptum divinum, disperdendi cunctos habitantes terræ Canaan. Num. 33. Et non ineundi cum eis foedus, nec miserendi eorum. Deuteron. 7. Validam tamen fuisse, constat ex eo quod prævaricatores illius jubente Deo puniti fuerint. 2. Regum 21.

474 In iis ergo, quæ illicitè quidem, promittuntur, sed licitè promissa præstantur, juxta Patronos illius opinionis non procedit regula 69. juris in 6. *In malis promissis, fidem non expedit observare.* Loquitur enim de malis promissis, quæ sine peccato servari non

possunt, non de malis promissionibus, quæ servari possunt absque peccato, salutisque dispendio; maximè si juramento firmatæ fuerint, prout notat Glossa ad cap. in malis promissis 22. q. 4

Per consequens distinguendas aiunt promissiones ob turpem causam. Nam aliæ sunt, in quibus datio & receptio rei promissæ secundum se est contra legem. Aliæ, in quibus datio & acceptio secundum se non est contra legem, licet contra leges sit promissio illius, quatenus ad peccatum inducit. Primi quidem generis promissiones, etiam patrato opere, non obligant, quia sunt de re illicita: secus promissiones secundi generis, ob contrariam rationem.

Nec istæ promissiones ab initio sunt ex toto invalidæ, sed ex parte validæ, non absolute, sed conditionate, atque ex suppositione quod compar, ante rescissionem promissionis, impositam sibi conditionem ex parte sua impleverit. Unde quamvis promissio mercedis, pro usu corporis puellæ, ante usum illum, ex tunc pro tunc nullam absolute inducat obligationem usui permittendi, nec in promissione illa persistendi; ex tunc nihilominus, pro tempore sequenti usum permissum, inducit obligationem solvendi mercedem promissam. Quam proinde acceptam promissariusposito opere restituere non tenetur. Ita illi.

Verior tamen opinio est, promissiones omnes, ob causam ex se turpem, esse penitus irritas & nullas, nulloque modo ex se obligatorias, five ante patratum opus turpe, five post illud. Ita Adrianus in 4. de restit. §. restat inquirere. Comitulus l. 3. q. 5. Navarrus in Manuali c. 17. n. 41. Wiggers tr. 5. de contract. cap. 2. dub. 6. n. 23. & (ipso teste) plures Doctores, tam Canonum, quam Legum, ut indicat Covarruvias ad reg. peccatum p. 2. §. 2. n. 6.

Probatur 1°. quia promissiones omnes, ob causam ex se turpem, five sub conditione operis per se mali, in jure, tam canonico, quam civili, absolute & indistinctè decernuntur nullius esse momenti, nullam habere vim, nullam obligationem inducere. Siquidem cap. pactiones de pactis Gregorius IX. dicit, quod, *juxta legitimas sanctiones, pactum turpe, vel res turpis, aut impossibile, de jure, vel de facto nullam obligationem inducit.* Et L. generaliter ff. de verb. obligat. *Generaliter novimus, turpes stipulationes nullius esse momenti.* Et L. pacti C. de pactis. *Pacta, quæ contra leges, constitutionesque, vel contra bonos mores sunt, nullam vim habere, indubitatè juris est.* Si absolute & indistinctè verum est, quod jura illa absolute & indistinctè pronuntiant: ergo absolute & indistinctè verum est, quod nullam vim habeant, quod nullam obligationem inducant, quod nullius sint momenti. Nec igitur ante, nec post factum opus ex se turpe, vim ullam ha-

bent, &c. Ubi enim jura non distinguunt, nec nos distinguere debemus, uti ostendi n. 428.

479 2°. promissio de danda mercede, propter opus per se malum, non est liberalis, sed onerosa: ex communi namque sensu hominum, qui Cajo promittit centum, ut occidat, vel si occidat Titium, non promittit animo purè liberali, sed animo ab ipso obtinendi opus illud, pro quo mercedem ipsi promittit. Sed opus ex se malum, esse non potest mercede, nec pretio dignum, nec proinde materia contractus onerosi. Quia materia contractus onerosi esse debet aliquid pretio aestimabile. Opus autem per se malum, seu peccatum, esse nequit pretio aestimabile, sive pretio dignum; sed supplicio.

480 Respondet Lessius l. 2. c. 14. dub. 8. n. 52. etsi opus malum, pro quo datur pretium, non sit aestimabile pretio quàm malum; tamen quàm delectabile, vel utile uni, & alteri damnosum, periculosum, laboriosum, inter homines pretio aestimatur. Et licet pretium non mereatur quàm Deum offendit; meretur tamen propter voluptatem & utilitatem, quam promittenti causat, vel propter laborem & operam quàm in eo servit promittenti.

481 Sed hanc rationem, velut turpem, & manifestè falsam, Comitolus merito infectatur. 1°. quia quid indignius Christiano Theologo (ait Wendrockius notà 1. in epistolam 8. §. 2.) quàm turpissimas voluptates, & sceleratissimos actus, utiles illis appellare, quos æterno dignos supplicio faciunt? 2°. quia partitio illa criminum, quàm modò considerantur ut crimina, modò ut voluptuaria & utilia, tota turpis est. Non enim modò interni actus in criminibus, sed & externi, & voluptates illis annexæ, sceleratæ sunt, juxta illud Philosophi: *Voluptates quæ improbas actiones sequuntur, & ipsæ improbae sunt; nec divelli ab ipsis potest reipsa improbitas, sed solâ quadam animi præcisione.* Quod qui, ut vendi possint, sufficere arbitratur, censet idem oportet, posse vendi homicidia, imò & deicidia, parricidia, maleficia, fortilegia, adulteria, judicia, & testimonia injusta, &c. non quàm Dei offensiva, sed quàm perpetranti laboriosa, periculosa, & ei pro quo perpetratur utilia, voluptuosa, &c. Concedit quidem hoc Lessius n. 52. de quocumque opere malo, etiam si sit contra justitiam. Num. 55. de maleficio & sententia injusta. Escobarius quoque tr. 3. exam. 1. n. 23. ait, quòd *solo jure naturali spectato ..... accipere pretium potest ob injustam sententiam, ob homicidium factum ..... ob occultam etiam fornicationem.* Et tr. 5. exam. 5. n. 53. luxuriam, homicidium, sententiam injustam affert inter exempla acquisitionis non injustæ, sive propter quæ pretii dominium acquiritur. Filiutius tr. 31. c. 9. n. 231. addit feminam, aliàs honestam, etiam virginem,

conjugatam, monialem, in conscientia accipere posse pretium concessi usus corporis sui, longè magis quàm accipiat meretrix, tamquam jure debitum, nec lege etiam positivâ vetitum: *Occulta fornicaria debetur (inquit) pretium in conscientia; & multo majore ratione quàm publica.* Copia enim quam occulta facit mulier sui corporis, multo plus valet, quàm ea quam publica facit meretrix; nec est lex positiva, quæ reddat eam incapacem pretii. Idem dicit de pretio promisso virgini, conjugatæ, moniali, & cuicumque alii. *Est enim eadem omnium ratio.* Quòdque mulier, quæ putatur honesta, longè plus exigere possit, quàm meretrix. Audi Lessium n. 73. id explicantem: posteaquam enim dixit, id quòd pro opere malo est acceptum, esse restituendum, si quis communem aestimationem exceiserit, ut si meretrix, quæ usuram sui corporis concedere solet uno aureo, ab aliquo juvene extorsit quinquaginta. Addit: *Hoc tamen locum non habet in ea quæ putatur honesta; ut si matrona aliqua, vel filia centum aureos pro usura corporis accipiat ab eo qui dare poterat, retinere potest. Nam tanti, & pluris potest suam pudicitiam aestimare. Res enim quæ certum pretium non habent, neque ad vitam sunt necessarie, sed voluptatis causâ quaruntur, arbitrio venditoris possunt aestimari. Verùm ista retulisse, refutasse est; quia tam exorbitantia sunt, ut horrorem piis auribus incutiant.*

Sed debetne Hariolus restituere id, quod 482 divinando arte diaboli didicit? Negat Sanchez in Summa lib. 2. c. 38. n. 96. si operam suam apposuit, ut id arte diaboli sciret: *Si nullam operam apposuit, ut arte diaboli id sciret Astrologus, quòd nullo alio pacto scire potuit, sive effectus evenerit, sive non, tenetur pretium restituere danti; si verò Astrologus ille, vel Divinator, operam suam apposuit, & arte diaboli ita eventus, non tenetur pretium restituere: quia ipse operam suam, est turpem, apposuit. Nec refert, quòd res divinata non evenerit: tamen enim non evenerit res, non credo (inquit) teneri pretium restituere, quando ipse diligentiam adhibuit ad eum effectum necessariam. Quia illa diligentia à Mago illo apposta, est pretio aestimabilis.*

483 Sed quis oculos habens non videt, quanta ex opinionibus illis malorum incentiva pullulare nata sint, in perniciem societatis humanæ? Hæc enim ratione Magi & Harioli maximè inducentur, ut diabolicae arti suæ addicendæ non segnem operam navent, & honestæ mulieres, etiam Deo dicatæ, in indigentia constitutæ, ut suam pudicitiam vendant; Judices avari ad vendenda iniqua judicia; homines nefarii ad committenda homicidia, sicut & Judas inductus fuit ad Christum prodendum; milites custodes sepulchri ad falsum de Christi corpore furato testimonium, &c.

Opinionem proinde quæ dicit, senten- 484
Ecc 3

tiam injuste prolatam vendi posse, falsam, absurdam, perniciosam merito pronuntiavit Archiepiscopus Senonensis in censura Apologiae Casuistarum ad articulum 12. Nec Judas ipse penitentiam ductus, quod Christum pecunia vendidisset, credidit eam posse à se retineri, sed restituit Magistratibus templi. Matth. 24. Et S. Thomas 2. 2. q. 32. a. 7. docet, quod *injuste acquisita, quae quis per simoniam, aut subversionem justitiae accepit, in elemosinas largiri tenetur.* Et à Catechismo Romano furibus & raptoribus comparantur *nummarii Judices, qui venalia habent judicium, & pretio numeribusque delinunt, optimas tenuiorum & regium causas evertunt.* P. 3. c. 8. §. 8.

485 Et cui non deridicula videatur opinio Molinae, Lessii, & Escobarii, aientium, teneri Judicem restituere quod accepit, ut justam sententiam ferat; non teneri autem, nec jure naturae, nec positivo, restituere pecuniam acceptam pro sententia injusta? Quam enim ob causam Judex vendere nequit sententiam justam, nisi quia eam debet reddere? Ergo nec injustam sententiam vendere potest, quia debet eam non reddere. Neque enim Judex alteri magis vendere potest quod alienum est, quam quod alteri ex justitia debitum est.

486 Hinc Augustinus epist. 153. aliàs 54. ad Macedonium, post luculenter demonstratam restitutionis obligationem: *Si enim res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur penitentia, sed fingitur: inter exempla eorum qui tenentur ad restitutionem, exemplificat in Judice sententiam justam, & sceleratius injustam vendente. Sic enim discurret: Non ideo Judex debet vendere justum judicium, aut testis verum testimonium, quia vendit Advocatus justum patrocinium, & Jurisperitus verum consilium. Isti enim ad utramque partem ad examina accubentur, illi ex una parte consistunt. Cum autem judicium, & testimonia, quae nec justa, nec vera vendenda sunt, iniqua & falsa vendantur; multo sceleratius utique pecunia sumitur: quia sceleratè etiam, quamvis à volentibus datur. Exemplificat etiam in Advocato contra veritatem, & justitiam sibi cognitam patrocinante: Si justitia sincerius consulatur, justius dicitur Advocato: Redde quod accepisti, quando contra veritatem stetit, iniquitati adfueris, Judicem fefelleris, justam causam oppresseris, & falsitate vicisti. ... At quis tandem Advocatus, aut ex Advocato ita vir optimus facile reperitur, qui suscepto suo dicat: Recipe quod mihi, dum tibi male adfui, dedi; & redde adversario tuo, quod, me agente, iniquè abstulisti? Et tamen quem prior non recte vita rectissime punitet, etiam hoc facere debet, ut si ille, qui iniquè litigavit, non vult admonitus corrigere iniquitatem, ejus tamen iniquitatis nolit habere mercedem: nisi forte restituendum est alienum, quod per furium clau-*

culo auferitur; & restituendum est, quod in ipso foro, ubi peccata puniuntur, decepto Judice, & circumventis legibus, obtinetur.

Ex his Augustini verbis perspicuum est, iniquum Advocati auxilium, injustamque Judicis sententiam vendi non posse, emptorem ad pretii solutionem teneri, & venditorem, quidquid pro ea acceperit, restituere debere, non obstante labore ad id impenso, non obstante etiam periculo cui per hoc exposuit se, & famam suam, non obstante denique utilitate, quam emptor inde reportavit. Idem ergo dicendum de quovis alio flagitio, cujus intuitu aliquid promissum est. Neque enim (sistendo in jure naturali & divino) ulla apparet ratio disparitatis inter acceptum ex pacto ob turpe opus justitiae repugnans (cujusmodi sunt homicidium, sententia injusta, injustum patrocinium) & acceptum ob turpe opus, aliis repugnans virtutibus, quando ex una parte injustitia non est per respectum ad dantem pretium, sed per respectum ad tertium; ex alia vero parte opus justitiae repugnans non minus esse potest utile vel delectabile danti, & laboriosum periculosumque opus illud exercenti, quam opus repugnans aliis virtutibus.

Non magis proinde vendibile est opus ex se impudicum, quam opus ex se injustum. Prorsus, sive opera illa, sive ista, cum nulla re, nisi cum supplicio rectè commutantur, ut bene Wendrockius. Non licet (inquit) adulterinis nummis quidquam emere, quamò minus sceleribus? Neque id lex positiva tantum vetat, sed etiam divina. Quæstus ex sceleribus semper habendus est illicitus, nisi (ad impedienda majora mala) legibus aliquando permittatur humanis, ut jam quæstus ille non sit flagitii merces, sed publicæ illius utilitatis, propter quam nonnulla à legibus flagitia tolerantur, ut meretricium, de quo Augustinus: *Tolle meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinis; nec proinde meretricibus merces tam existimanda sit dari ab eo qui flagitium emit, quam à Republica, quæ hoc dispendio majora vitare, & quodammodo redimere studet flagitia.*

Responsio ad argumenta in contrarium.

AD I. ergo cum S. Thoma plurimi censent, meretricem quidem retinere posse mercedem acceptam, non vi promissionis, quæ nulla fuit, sed Republicæ dono, quæ rei donatæ dominium in eam transfert, in penam seu multam quidem flagitiosè promittentis, sic tamen ut meretrici permittat retinere ad majora mala impedienda. Nihilominus in eo non omnes conveniunt, quia legem, quæ dicit, meretricem turpiter facere, quod sit meretrix, non tamen turpiter accipere, cum sit meretrix, non pauci procedere putant in foro externo, in quo multa humano jure permittuntur, quæ coram æterna

na iustitia non licent. Et certè mercedis illius retentio meretricibus est illicitum ad continuationem nefariæ illius turpitudinis, & quædam ipsius, velut mercede dignæ approbatio; vixque potest contingere, quin meretrices, vehementi illius turpitudinis pœnitentiæ spiritu concussæ, hæc illius monimenta non oderint, nec à se amoveant, quæ meretrices illæ, quæ ad Christum conversæ, sanctitatis famâ claruerunt, ne digna quidem censuerunt, quæ pauperibus erogarentur, sed quæ flammis abolerentur.

490 Ad confirmationem respondeo, incertum esse, an Judas Patriarcha ad id se obligatum censuerit. Si tamen censuit, non ideo est verum, quia verum ipse censuit, qui in facto illo graviter peccavit, nisi fortè jure gentium solvere debuerit.

491 Ad 2. dicendum quòd promissio matrimonii facta puellæ ad obtinendam usuram corporis ipsius, jure naturæ prorsus irrita fit, nec promissor ad eam ducendam teneatur vi istius promissionis; sed jure gentium, introducto ex eo quòd boni publici interfit, ne tales filix maneat inuptæ: ex hoc namque gravissima incommoda sequerentur; ad quæ avertenda, ad eam ducendam promissor ubique à quibuscumque Judicibus compellitur.

492 Ad 3. dicendum promissorem mercedis, pro opere ex se non malo, lege tamen humanâ legitimè prohibito, v. g. pro calceis conficiendis die festo, ad eam solvendam vi istius promissionis non teneri, etiam post eorum confectionem; cæterum calceos ipsos die festo confectos accepto pretio postea vendi posse, cum sint pretio æstimabiles, adeoque esse possint materia contractuum.

493 Ad 4. dicendum quòd licet non omnis promissio illicita, sit invalida, ut constat in promissione prodiga, quæ sæpè fit vitiosè, at non invalidè; necnon in incircumspecta promissione matrimonii, parentibus inconsultis, quæ tamen plerumque inducit obligationem ducendi personam, cui matrimonium est promissum: omnis tamen promissio ob turpem causam ex toto est invalida, ut ostendimus à num. 476. Nec talis fuit promissio Gabaonitis facta ab Israëlitis: quia licet inconsideratè facta fuerit, oraculo Dei non consulto (quod si consulissent, Gabaonitarum simulationem & calliditatem ab eo didicissent) facta tamen non fuit de re sibi hinc & nunc formaliter prohibita: neque enim cognoverunt, ipsos esse de terra, cujus habitatores interfici præceperat Dominus, cumque ipsi fœdus iniri prohibuerat; sed esse crediderunt de terra valde longinqua, quæ ipsis forte non deberetur. Ob fraudem tamen ipsorum à promissione resilire potuissent, nisi eam jurejurando firmassent; sed, cognitâ fraude, dixerunt: *Juravimus illis in nomine Domini Dei Israël, & idcirco non possumus eos contingere.*

Superest inquirendum cui facienda sit restitutio mercedis pro opere per se malo acceptæ?

Respondeo juxta L. *Lucius ff. de jure fisco* esse faciendam fisco: sed quia confiscatio pœna est, fisco restituenda non est ante sententiam Judicis. Unde quamdiu per sententiam fisco non adjudicatur, ex natura rei restituenda videretur domino, uti docere primâ facie videtur Augustinus, dum loco citato ait, *Advocatum, qui ex iniquo patrocínio lucrum fecit, debere suscepto suo dicere: Recipe quod mihi, cum tibi malè adesset, dedisti.* Videtur tamen ex Ecclesiæ mente restitui debere in pias causas, sicut in eas Ecclesia applicari jubet res simoniacè acceptas: quia qui dedit eas pro opere turpi, meretur amittere quod dedit (ait S. Thomas 2. 2. q. 62. a. 5. ad 2.) & quia etiam ille qui accepit, contra legem accepit, non debet sibi retinere, sed in pios usus convertere. Vide etiam quod docet q. 37. a. 7. in corp. Saltem Confessarius ecclesiasticas leges de simoniacis imitando, id ipsi salubriter injunget in pœnitentiæ partem.

CAPUT XLIII.

Casus, quibus cessat obligatio promissionis.

Primus est, quando promissarius promissionem, seu ipsius obligationem remittit, seu condonat promissori.

Secundus, dum res promissâ promissario nociva fit, vel inutilis, absque culpa promittentis. Quia quod ob gratiam alicujus factum est, non est in ejus dispendium retorquendum. Reg. 61. juris in 6. Si tamen facta fuerit ipsi nociva culpa promissoris, damnum tenebitur compensare.

Tertius, dum promissionis adimpletio promissori facta est impossibilis. Quia ad impossibile nemo tenetur. Si tamen non adimpleverit, dum poterat, & debebat, non liberabitur ab obligatione per hoc quòd tempore intermedio factus fuerit impotens; sed (præterquam quòd ex delicto suo subinde tenebitur de damno) tenebitur implere promissum dum facultas aderit. Neque enim tempore illo intermedio extincta fuit, sed suspensa duntaxat obligatio.

Quartus, quando intervenit talis mutatio ex parte promissoris, vel promissarii, vel rei promissæ, ut promissio, considerata cum circumstantiis omnibus, in quibus facta est, juxta prudens judicium non censeatur facta pro circumstantiis factæ talis mutationis. Sed hoc facilius evenit in promissione gratuita, quàm in promissione onerosa; cujus cum arctior sit obligatio, quàm gratitæ, per consequens arctior fit interpretatio. Unde facilius in gratuita promissione subintelligi solent aliquæ conditiones, non quales fingit privatus aliquorum intellectus, sed quales ex communi hominum prudentium sensu ines-